

Cicle de conferències

Restitucions. La fotografia en deute amb el seu passat

Dirigit por Carles Guerra

KBr

Fundación **MAPFRE**

La fotografia ha deixat de constituir una mera captura d'imatges. Els nous usos de la fotografia, la converteixen en un contracte civil que reuneix el fotografiat, la persona que fotografia i l'aparell. Així ho explica Ariella Aïsha Azoulay des que va publicar *The Civil Contract of Photography* el 2008. D'aquesta confluència sorgeixen nous drets als quals la fotografia ha de respondre. De sobte, restituir, reparar, repatriar i canviar de nom formen part de les noves funcions de la fotografia, que s'enfronta a un deute amb el seu passat i amb ella mateixa. No hi ha dubte que ens trobem en el moment històric de la gran restitució respecte a l'herència colonial. Però també és cert que hi ha molt poc consens respecte a com dur a terme aquesta reparació massiva. «Restitucions» proposa deu casos d'estudi en els quals la víctima expropiada o abusada no es redueix a la condició humana, sinó que també es contemplen víctimes que es podrien anomenar «més que humanes».

Les noves reclamacions enfront de la història més positivista de la fotografia estan qüestionant les institucions que van encoratjar-ne el desenvolupament i en van fer possible el reconeixement. La cartel·la que recentment ha estat afegida a la famosa fotografia de Dorothea Lange, *Migrant Mother, Nipomo, California*, presa el març del 1936, revela un canvi de paradigma respecte a la tradició humanista que ha sustentat la història de la fotografia. Aquesta imatge, que avui s'exhibeix a les noves sales de la col·lecció del Museum of Modern Art (MoMA) de Nova York no ha modificat el seu aspecte i, no obstant això, ens mostra una cosa molt diferent respecte a la que van veure generacions anteriors. La nova cartel·la que completa la informació tècnica revela que la fotografia de Dorothea Lange participa, al llarg de la història, tant en l'evidència de la injustícia com en la generació de noves modalitats d'injustícia. Des del 1979, data en la qual Florence Owens Thompson va reclamar ser reconeguda com a subjecte de la imatge, aquesta fotografia s'ha convertit en el cas d'estudi més controvertit i fèrtil.

Si la fotografia s'enfronta a una crisi de les formes d'evidència que garantien la seva funció com a mecanisme i procediment per obtenir proves del que ha succeït; si la fotografia és ara escenari de demandes urgents, i si la fotografia es jutja a si mateixa a contrapèl de la seva pròpia història, quin serà el seu futur immediat? La filiació d'algunes convidades i alguns convidats a institucions dedicades en exclusiva a la fotografia, així com la pertinença a grups de recerca que reclamen nous drets respecte al patrimoni fotogràfic, juntament amb autores i activistes, pot aportar-nos una perspectiva compartida d'aquesta crisi que, sens dubte, modificarà l'estatus que atorgarem a la fotografia en els pròxims temps.

Carles Guerra

Dates

Entre març i maig de 2022, els dimarts: 8, 15, 22, 29 (març); 5, 9, 26 (abril); 3, 10 i 17 (maig)

Hora

19 h

S'oferirà servei de traducció simultània al castellà en els casos en què la intervenció es realitzi en un altre idioma.

kbr.fundacionmapfre.org

Filmoteca de Catalunya

en col·laboració amb el KBr Fundació MAPFRE, inclou en la seva programació tres projeccions entorn d'altres tantes sessions d'aquest programa: les protagonitzades per Hilde Van Gelder, Ana Longoni i Michaëla Danjé / Col·lectiu Cases Rebelles.

Les projeccions tindran lloc amb posterioritat a les xerrades i seran presentades per les conferenciants.

Dates

6, 20 i 27 d'abril, respectivament, a les 19.30 h

Més informació i compra d'entrades a www.filmoteca.cat/web/ca/cicle/Restitucions

08.03 2022 **Ariella Aïsha Azoulay**
«És el meu avantpassat, no un bé del museu», afirma Tamara Lanier

Presencial i online

El daguerreotip de Renty Taylor, guardat als arxius del Museu Peabody, es conserva allà com un objecte preciós, una rara imatge històrica de gran valor presa en l'època de l'esclavitud. La demanda de Tamara Lanier qüestiona el dret imperial fins ara no impugnats que l'arxiu continuï sent allà, reclama la propietat del daguerreotip confiscat al seu besavi i n'exigeix la restitució. El daguerreotip de l'avantpassat de Lanier continua en mans de les mateixes institucions que van participar en la seva esclavitud i en la transformació del resultat de les tecnologies de violència imperial en la seva propietat privada. Aquesta conferència pretén explorar el caràcter abolicionista de les implicacions i conseqüències de Lanier respecte a les tecnologies i infraestructures existents que permeten l'acumulació massiva de riquesa visual i el seu ús contra les persones a les quals se'ls va expropiar.

(Intervenció en anglès amb traducció simultània al castellà)

Ariella Aïsha Azoulay és professora de Cultura Moderna i Mitjans de Comunicació i Literatura Comparada a la Universitat de Brown i actualment és membre de l'Acadèmia Americana de Berlín. Autora de *Potential History - Unlearning Imperialism* (Verso, 2019), *Civil Imagination: The Political Ontology of Photography* (Verso, 2012), *The Civil Contract of Photography* (Zone Books, 2008) i directora d'*Un-documented: Unlearning Imperial Plunder* (2019), mostrada a «Errata» (Fundació Tàpies, 2019) comissariada juntament amb Carles Guerra).

15.03 2022 **Teresa Ferré Panisello**
El llegat oblidat d'Agustí Centelles. Més enllà del fotoperiodisme de guerra

Presencial i online

El fotògraf Agustí Centelles (1909-1985) ha passat a la història com un dels grans fotoperiodistes de la Guerra Civil. Ell representa un llegat recuperat durant la Transició enmig d'un procés de construcció mítica al voltant de la seva figura. Però la seva carrera professional oculta una producció visual ingent i alhora excepcional. Excepcional quan ens aproximem al conjunt d'imatges insòlites des d'un punt de vista històric i fotogràfic que va realitzar mentre estava detingut al camp de concentració de Bram entre el març i el setembre del 1939. Allí va fer centenars de fotografies que constitueixen una aportació única de la visualització de l'exili republicà. Però en contra de tota lògica, el fotògraf no les va incloure quan registrà el contingut del seu arxiu durant la Transició, ni tampoc les va reivindicar de manera explícita en els darrers anys de la seva vida. Quin podria ser el motiu per no fer-les públiques?

Teresa Ferré Panisello és periodista i professora d'Història de la Comunicació i del Periodisme a la UAB i investigadora independent a l'Observatori de la Vida Quotidiana (OVQ). La seva recerca acadèmica se centra en la fotografia i la propaganda durant el

període d'entreguerres, especialment la figura d'Agustí Centelles, sobre qui ha realitzat la seva tesi doctoral, comissariat diverses exposicions i publicat alguns llibres entre els quals el dietari del fotògraf escrit al camp de concentració de Bram. Fa recerca independent per a l'OVQ en els projectes «La imatge velada», que vol recuperar el llegat del fotoperiodisme català des del 1900 al 1939, i «Gràfica anarquista».

22.03 2022 **Dr. Naluwembe Binaiisa**
«La bellesa a la barriada»: resistència i arquitectures de la desposseïció a Lagos, Nigèria

Presencial i online

A Lagos, des de fa segles, hi ha una lluita contra les arquitectures de desposseïció, emmarcada per la sempre present topada colonial. Naluwembe Binaiisa està immersa en una recerca etnogràfica a Nigèria que tracta de comprendre les interseccions entre la fotografia i els imaginaris polítics. La cita del títol procedeix de Jide, un activista juvenil de Lagos, i posa en relleu el principi rector dels qui viuen en aquestes zones i tracten d'explicar les seves pròpies històries a través de la fotografia i el vídeo. La restitució del seu dret a la ciutat s'invoca a través de la lent de les cosmologies indígenes, oferint diferents formes d'interpretació. Molts han perdut les seves llars i els seus mitjans de vida per la destrucció de l'excavadora, mentre que uns altres viuen sota aquesta amenaça imminent de ser exclosos del seu patrimoni ancestral. En aquest cas, es considera que les fotografies «sempre parlen» i privilegien les línies de visió alternatives de la resistència per revelar la llarga durada de la contestació al si de les reclamacions de drets i de restitució.

(Intervenció en anglès amb traducció simultània al castellà)

Naluwembe Binaiisa és investigadora interdisciplinària i creadora, i el seu treball se centra en les interseccions de les mobilitats, de pertinença i de la ciutadania a través de les dinàmiques generacionals i de gènere. El seu treball qüestiona el capitalisme racial i se centra en les cosmologies i epistemologies indígenes. Naluwembe forma part del col·lectiu PHOTODEMOS, dedicat al projecte «Citizens of Photography: the Camera and the Political Imagination».

29.03 2022 **Yasmine Eid-Sabbagh**
«El matí no decideix sobre el que queda del dia»

Online

A finals del 1975, després que el Marroc envaís el Sàhara Occidental, la resistència sahrauí va començar a reunir fotografies dels soldats marroquins capturats o caiguts en combat. La majoria d'aquestes fotografies eren simples retrats de les esposes dels soldats, de les seves xicotes, dels seus fills, dels seus pares, o imatges que mostraven la vida quotidiana al Marroc. Durant els anys de guerra, aquestes fotografies es van convertir en un arxiu involuntari emmagatzemat en indrets temporals del desert d'Algèria, on els sahrauís exiliats havien buscat refugi.

Avui aquestes imatges esperen les condicions necessàries, la fi de l'ocupació i el conflicte en curs, per ser retornades als seus propietaris: retornades no a l'Estat, sinó a les famílies que van perdre als seus éssers estimats en una guerra oculta.

(Intervenció en anglès amb traducció simultània al castellà)

En la seva pràctica, **Yasmine Eid-Sabbagh** explora les possibilitats de l'acció humana mitjançant processos de treball experimentals i col·lectius. Aquests processos inclouen pràctiques d'arxiu com la negociació entorn d'un arxiu digital muntat amb habitants de Burjal-Shamali, un camp de refugiats palestins al Líban. La fotografia actua com un mitjà perquè ella investigui comunitàriament les nocions de col·lectivitat, poder i resistència; per exemple, amb el seu compromís com a membre de l'Arab Image Foundation i amb l'enfocament del seu doctorat en Teoria de l'Art i Estudis Culturals de l'Acadèmia de Belles arts de Viena (2018).

05.04 2022 **Hilde Van Gelder** **«Mar de fons». Reclamar el dret de la naturalesa a renéixer**

Presencial i online

A partir d'una selecció de fotografies realitzades per Bruno Serralongue per a la seva sèrie «Calais» (2006-), així com de la seva pròpia recerca de camp fotoficcional, Hilde Van Gelder s'acosta al paisatge fronterer de la costa nord-francesa. Aquesta zona marítima tan disputada es presta a una anàlisi microcòsmica de tots els nostres desafiaments globals contemporanis: la migració, el canvi climàtic, els drets humans i la tecnologia de vigilància neoliberal. En la seva terrible convergència corren el risc d'aixafar-nos com una ona vilana i ecocida. Però també és concebible que acabi creixent una fèrtil ona terrenal (mar de fons) que generi al seu pas un veritable renaixement. Una reflexió crítica sobre la indiferència d'una Unió Europea dividida davant l'important nombre de persones en moviment que es troben aturades prop del canal de la Mànega o s'hi ofeguen. Una reflexió que permet imaginar un món en el qual tot ésser vivent acaricia el dret fonamental a renéixer.

(Intervenció en anglès amb traducció simultània al castellà)

Hilde Van Gelder és professora d'Història de l'Art Contemporani a la Universitat de Lovaina (KU Leuven) i és directora del Centre de Recerca Lieven Gevaert de Fotografia, Art i Cultura Visual (LGC). La seva recerca se centra en com la fotografia pot ser una força operativa dins de l'art visual tant per relegitimar com per imaginar els drets fonamentals. El seu últim llibre, *Ground Sea. Photography and the Right to Be Reborn* (Leuven University Press, 2021), desplega un vívid relat de repetits viatges a Calais i Dover entre el 2017 i el 2020.

19.04 2022 **Ana Longoni** **Què ens diuen les fotos que Víctor Melchor Bastera va requisar a l'horror?**

Presencial i online

És habitual afirmar que no existeixen fotografies de la desaparició de persones executades per l'última dictadura argentina (1976-83). No obstant això, sí que n'hi ha: no són fotografies ni de l'abans ni del després de la desaparició, sinó fotos del «durant». Van ser part de la burocràcia repressiva, que malgrat el seu procediment il·legal i clandestí, va continuar registrant regularment detencions, confessions arrencades a través de la tortura i, fins i tot, el destí final de les seves víctimes. I no són secretes gràcies a la valentia d'alguns presoners supervivents, que les van requisar dels arxius del terror i les van fer públiques mitjançant denúncies davant d'organismes de drets humans i causes judicials. És el cas de les fotografies extretes de l'Escola de Mecànica de l'Armada (ESMA, un dels majors centres clandestins de detenció i extermini de Buenos Aires) per part de Víctor Melchor Bastera (1944-2020). Aquesta conferència es proposa indagar entorn de la circulació d'aquest conjunt de fotos, signat per la invisibilitat i l'estetització.

Ana Longoni és escriptora, investigadora del Consell Nacional d'Investigacions Científiques i Tècniques (CONICET) i professora a la Universitat de Buenos Aires. Treballa sobre l'encreuament de l'art i la política a l'Amèrica Llatina des de mitjan segle XX. Autora de nombroses publicacions, el seu últim llibre és *Tercer oïdo* (2021). Des de la seva fundació el 2007, impulsa la plataforma internacional Red Conceptualismos del Sur. Ha comissariat, entre altres, les exposicions «Roberto Jacoby. El deseo nace del derrumbe» (2011), «Perder la forma humana» (2012) i «Oscar Masotta. La teoría como acción» (2017). Entre el 2018 i el 2021, va ser directora del departament d'Activitats Públiques del Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía.

26.04 2022 **Michaëla Danjé / Cases Rebelles** **Aturar la reiteració, alterar l'explotació contínua**

Presencial i online

El setembre del 2018, quan la publicació del llibre *Sexe, race et colonies* s'anunciava a so de bombo i platerets, proclamant una profusió iconogràfica sense precedents de 1.200 imatges concentrades en una luxosa edició tipus *coffee table book*, la irrupció del text «Les corps épuisés du spectacle colonial» [Els cossos exhaustos de l'espectacle colonial] va interrompre tal vehemència i va suposar l'inici d'un indispensable debat sobre la (re) posada en circulació massiva de fotografies de pornografia colonial sota el pretext de la recerca històrica. Alertant críticament i èticament sobre els mètodes espectaculars en l'àmbit de la historigrafia, el nostre text qüestionava la reproducció del gest violent original inherent al dispositiu fotogràfic. Enfront de les *realpolitiks* dels fets consumats i els pretexts científics, artístics, etc., que perpetuen el desposseïment (dels cossos, dels drets), reivindicàvem sistemes de restitució, reparació, restauració de la intimitat i creació retroactiva d'un marc legal que protegeixi les víctimes de la colonització d'una explotació contínua.

(Intervenció en francès amb traducció simultània al castellà)

Colectivo Cases Rebelles Des del 2010, el col·lectiu negre Cases Rebelles ofereix perspectives crítiques i militants, afrocentriques, en forma d'escrits, vídeos i diversos projectes editorials.

Michaëla Danjé és membre i cofundadora de Cases Rebelles. Artista multidisciplinària, és música, escriptora i documentalista. Entre d'altres, ha dirigit l'obra *AfroTrans*, una antologia inèdita de veus negres i trans. Actualment treballa en la redacció de l'assaig *Négritudes* espectaculars, que traça una història crítica de la mobilització del cos negre tant en la imatge com mitjançant aquesta.

03.05 2022 **Xavier Ribas** **El futur de Xile en les fotografies del salnitre**

Presencial i online

La història visual del salnitre, conegut popularment com a «nitrat de Xile», es compon d'alguns (pocs) àlbums fotogràfics realitzats per empresaris salnitres, en la seva majoria d'origen britànic. Es tracta d'un registre fotogràfic que documenta el procés d'extracció del salnitre al desert d'Atacama entre les dècades de 1870 i 1920. Aquest llegat, que es conserva en arxius i biblioteques de Xile, transpira una retòrica capitalista i colonial. La qüestió que se'ns planteja és: com abordem críticament aquests àlbums fotogràfics?; com és possible relatar l'experiència del treballador salnitre i la seva història de resistència a partir d'aquestes fotografies?; com pensem les fotografies considerant el que va quedar fora de la imatge?, i, finalment, com les mirem a partir del seu esdevenir històric? Tal com va dir Andrea Jösch, aquestes imatges anticipen un futur de ruïnes i un cop d'estat.

Xavier Ribas és fotògraf i professor de la Universitat de Brighton i de la Universitat Politècnica de València. Va estudiar Antropologia Social a la Universitat de Barcelona i Fotografia Documental a l'Escola d'Art, Mitjans de Comunicació i Disseny de Newport. La seva obra fotogràfica investiga llocs i històries disputades, geografies de l'abandonament, assentaments temporals i territoris fronterers. Des del 2009 forma part del projecte col·lectiu de recerca «Traces of Nitrate» sobre els processos extractius a Xile i les xarxes comercials que convergeixen en el mercat de valors de la City de Londres. Viu i treballa a Londres.

10.05 2022 **T. J. Demos** **Les reparacions fotogràfiques i el més-que-humà**

Online

Davant el tràgic esdeveniment d'extinció de multiespècies que estem vivint, la representació de la desaparició d'allò més-que-humà apareix com una pràctica fotogràfica melancòlica. Però què hi ha de la política de la seva estètica? La imatgeria de les espècies perdudes pot mercantilitzar cínicament la pèrdua o servir com a repertori liberal de duel, connectant la fotografia amb una economia necroespeculativa. Però, ¿podrien els seus efectes ecològics associats, de dolor i desesperació, connectar

el dol amb la militància, amb una política transformadora de justícia climàtica anticapitalista i amb un testimoniatge col·lectiu que aviva les demandes d'un futur reparador? Com es veuen les reparacions des d'una crisi d'extinció global? I, com podria la fotografia contemporània albergar en si mateixa un horitzó reparador?

(Intervenció en anglès amb traducció simultània al castellà)

T. J. Demos és professor del Departament d'Història de l'Art i Cultura Visual de la Universitat de Califòrnia (Santa Cruz) i director fundador del Centre d'Ecologies Creatives de la mateixa universitat. Escriu sobre art contemporani i política global i investiga la intersecció entre la cultura visual, la política radical i l'ecologia política. És autor de nombrosos llibres, entre els quals, *Beyond the World's End: Arts of Living at the Crossing* (Duke, 2020). Recentment ha coeditat *The Routledge Companion on Contemporary Art, Visual Culture, and Climate Change* (2021) i ha dirigit el projecte de recerca *Beyond the End of the World del Sawyer Seminar*, finançat per la Mellon Foundation (2019-21). Presideix el Climate Collective, que ofereix una programació pública al MAAT (Lisboa).

17.05 2022 **Eyal Weizman** **conversa amb Carles Guerra** **Violència colonial i reparacions en el treball de Forensic Architecture**

Online

Les investigacions de Forensic Architecture han transformat radicalment la noció de l'evidència reformulant la noció de registre estètic i utilitzant la tecnologia per facilitar noves maneres d'expiació de la història i dels entorns. A través dels seus mètodes, aconsegueixen que l'entorn material parli de fets violents que, d'una altra manera, haurien quedat sense registrar. Entre els seus múltiples projectes, hi ha un nombre creixent de casos relacionats amb la violència colonial. La confrontació d'aquesta violència en curs requereix una reformulació de la noció de la reparació quant a les persones que lideren les lluites anticolonials, i també l'exercici del «dret al retorn» i la «reparació mediambiental». Els projectes colonials esborren cultures senceres i destrueixen els intricats mons vitals que els humans han teixit amb els seus entorns. És difícil parlar de reparació com una mena de justícia transicional mentre l'evidència revela que la violència s'està perpetuant. Com evolucionarà la lluita? Els casos d'espoliació al Nègueb/Palestina, a Nova Colònia/Colòmbia, al Triangle Ixil/Guatemala, al Corredor del Càncer/Louisiana, i el genocidi dels hereros i els names a Namíbia ajudaran a guiar aquesta conversa.

Eyal Weizman és el director fundador de Forensic Architecture i professor de Cultures Espacials i Visuals a Goldsmiths (Universitat de Londres). Ha ocupat càrrecs en moltes universitats de tot el món. És membre del Consell Assessor de Tecnologia de la Cort Penal Internacional i del Centre de Periodisme de Recerca. El 2019 va ser escollit membre vitalici de l'Acadèmia Britànica i fou nomenat membre de l'Orde de l'Imperi Britànic (MBE) en els honors d'Any Nou del 2020 pels seus «serveis a l'arquitectura».

KBr

Fundación **MAPFRE**

Barcelona Photo Center